

Instituțiile europene și exploatarea reproductivă a femeilor

Europe For Family (Europa pentru Familie) este un ONG neconfesional și nepartizan, al cărui obiectiv-cheie este să încurajeze dezvoltarea în Uniunea Europeană a celor mai bune condiții posibile pentru creșterea copiilor.

PRO VITA București (www.asociatiaprovita.ro) este o organizație care își propune promovarea unei culturi a vieții, bazate pe respectul pentru demnitatea umană și drepturile omului. PRO VITA își urmărește obiectivele prin educație, cercetare și consiliere juridică și litigii precum și prin asistență umanitară și advocacy. PRO VITA (București) este membră asociată a SALLUX (fosta Fundația pentru Politici Creștine în Europa). Se numără printre organizațiile consultate în procesul legislativ intern și a intervenit în diverse litigii pe lângă instanțele naționale sau internaționale, inclusiv pe lângă Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

REZUMAT

Exploatarea reproductivă ar putea crește în țările europene, în urma intervenției UE

Illegală în 13 state membre, exploatarea reproductivă, cunoscută în mod obișnuit sub numele de „maternitate-surogat”, „sarcină surogat” sau „contract de sarcină”, ar putea deveni posibilă în întreaga Uniune Europeană. Tendința către legiferarea acesteia este în creștere în instituțiile europene, așa cum o dovedesc următoarele:

- Președintele Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, și-a anunțat în septembrie 2020 angajamentul de a recunoaște „toate formele parentale”¹, care includ filiația pentru

¹ State of the Union address, Brussels, Sept 16th 2020, ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_20_1655

copiii tranzacționați prin exploatare reproductivă, iar comisarii Věra Jourova și Helena Dalli și-au prezentat în noiembrie 2020 strategia² de implementare a acestui obiectiv.

- Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în hotărârea *Coman*³ din 2018, a statuat că constituțiile naționale nu pot prevala asupra dreptului la filiație deja recunoscut într-un alt stat membru, impunând astfel consecințele juridice ale tuturor formelor de uniuni din întreaga UE, creând astfel forme parentale false și multiple, dar și diminuarea drastică a relevanței pe care o au maternitatea și paternitatea.
- Conferința de la Haga privind dreptul internațional privat (CH) își propune să ofere un cadru pentru recunoașterea paternității persoanelor care încheie un contract de surogație în detrimentul mamei biologice sau al donatorului de gameți. Grupul de lucru pentru acest proiect al CH, început acum zece ani, se va reuni din nou în martie 2021 și are ca țintă promovarea efectivă a surogației, fără nicio consultare publică.

Apel la acțiune adresat membrilor Parlamentului European

Deputații europeni ar trebui să-și exprime în fața Comisiei Europene dezaprobarea față de schimbările în regimul juridic și de schimbările politice în domeniul exploatarei reproductive, și al familiei. În această privință, prima acțiune de întreprins este votarea favorabilă a amendamentelor care condamnă o astfel de practică în Proiectul de raport al privind drepturile omului și democrația în lume 2019 și politica Uniunii Europene în această privință⁴.

Luptând împotriva exploatarei reproductive, deputații europeni ar încuraja de fapt UE să atingă obiectivul ONU de dezvoltare durabilă numărul 5.2 care propune „Eliminarea tuturor formelor de violență împotriva tuturor femeilor și fetelor, în sferele publice și private, inclusiv a traficului sexual și altor tipuri de exploatare.”⁵

Comisia Europeană ar trebui să facă din exploatarea reproducerii și contractele de sarcină o problemă juridică pentru oprirea traficului de maternitate în Europa.

Ce sunt surogatul și exploatarea reproductivă?

Surogația este o practică prin care o femeie rămâne însărcinată cu intenția de a renunța la copilul pe care l-a purtat timp de 9 luni în favoarea altcuiva, la naștere. Maternitatea surogat constă într-un acord între două părți: părinții surogat sau mama surogat, adică femeia care poartă un copil și îl naște, pe de o parte, și părintele sau cuplul care urmează să devină părinți

² EU Comm LGBTI Equality Strategy, Brussels, Nov 12th 2020, ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2068

³ EUCJ C673/16 Judgment of the Court (Grand Chamber) of 5 June 2018 - *Relu Adrian Coman and others against Inspectoratul General pentru Imigrări and Ministerul Afacerilor Interne*

⁴ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/AFET-PR-657310_EN.pdf

⁵ <https://undocs.org/A/RES/71/313>

„legali” ai copilului născut prin surogație. Contractele juridice pot include donatori de spermă și/sau ovule (gameți).

În plus față de aceste acorduri, unul sau mai multe contracte sunt semnate de obicei cu furnizori externi de servicii: clinica de fertilizare, laboratorul pentru screening genetic și diagnostic, agenția specializată în intermedierea maternității surogat, firmă de avocatură etc. Solicitarea vine de obicei din partea femeilor care nu pot sau nu vor să rămână însărcinate sau de cele care nu pot duce o sarcină la capăt, sau de persoane singure ori de cupluri de același sex care doresc să devină părinți. Surogația este o perversiune a filiației naturale și creează suferință dar și complicații juridice în urma cărora sunt deschise în instanțe cauze complexe.

Încălcarea drepturilor femeilor și ale copiilor

Uniunea Europeană ar trebui să recomande o interdicție internațională fermă a maternității-surogat, pentru următoarele motive:

- discriminarea femeilor vulnerabile;
- practica este nesigură pentru mamă și copil;
- este practică, ilegal, și în țări care nu o permit;
- duc la dificultăți juridice create de existența mai multor părinți;
- contractele de surogație sunt o afacere cu o valoare prevăzută de 50 de miliarde de dolari la nivel mondial, în 2027⁶.

O serie de dovezi conform cărora Comisia Europeană (CE) ar putea facilita exploatarea reproductivă în statele membre

În prezent are loc o schimbare către o abordare mai permisivă a exploatării reproductivă. Această tendință se datorează angajamentului Comisiei Europene de a trece la recunoașterea tuturor formelor parentale, ceea ce, de facto, ar include părinții contractanți ai unui copil născut prin exploatare reproductivă.

În timpul discursului din septembrie 2020 privind starea Uniunii, președinta CE, Ursula von der Leyen, a spus:

„Voi susține, de asemenea, recunoașterea reciprocă a relațiilor de familie în UE. Dacă sunteți părinte într-o țară, sunteți părinte în fiecare țară.”

Ulterior, Věra Jourova, comisarul pentru valori și transparență, și Helena Dalli, comisarul pentru egalitate, au declarat, pe 12 noiembrie 2020:

⁶ <https://www.reportsanddata.com/sample-enquiry-form/1402>

„Din cauza diferențelor între legislațiile naționale ale statelor membre, legăturile de familie nu pot fi întotdeauna recunoscute atunci când *famiiliile curcubeu* trec frontierele interne ale UE. Comisia va prezenta o inițiativă legislativă privind recunoașterea reciprocă a părinților.”

Surogația este disponibilă cuplurilor de același sex, dar și cuplurilor heterosexuale și persoanelor singure. Cu toate acestea, Comisia Europeană pare să folosească pretextul „egalității” pentru a legitima exploatarea reproductivă.

Demn de remarcat, multe organizații LGBTQI și feministe se opun unei astfel de exploatare a femeilor.

Conferința de la Haga privind dreptul internațional privat (CH) pare, de asemenea, dispusă să recunoască filiația părinților contractanți în detrimentul mamei biologice sau al donatorilor de gameți. CH a fost creată pentru a elimina obstacolele transfrontaliere din contractele comerciale și civile, dar lucrează într-un secret absolut față de publicul larg. Cu 84 de state membre, CH subliniază necesitatea reglementării unui cadru juridic cu privire la contractele internaționale de maternitate-surogat, invocând argumente eronate precum:

„Într-o eră a globalizării, când familiile trec tot mai frecvent granițele, aceste diferențe între legislațiile interne pot da naștere la probleme complexe de drept internațional privat în ce privește stabilirea, contestarea și recunoașterea filiației legale. [...] În plus, în ultimii ani a ieșit la iveală o problemă deosebit de „arzătoare”. Acum este bine cunoscut faptul că surogația este o afacere globală, iar acest lucru a creat o serie de provocări, în special [...] recunoașterea filiației legale a copilului (copiilor) născut (născuți) ca urmare a contractului, lăsând uneori copilul fără părinți.”

Evident, copiii nu sunt niciodată „fără părinți” și primesc întotdeauna la naștere naționalitatea mamei lor.

În diverse cazuri, experții au afirmat că problema nu este a fi în favoarea sau împotriva maternității surogat, ci mai degrabă să fie create reglementări care să faciliteze și să lărgască, în mod evident, practica.

Prin urmare, oficialii CH lucrează la un document menit să ofere un cadru juridic surogatului transnațional și să faciliteze recunoașterea reciprocă a filiațiilor rezultate din contracte de surogație. Prin urmare, este o inițiativă fără echivoc aceea de a promova această practică fără a consulta societatea civilă. Situația întărește un ecosistem deja existent de agenții, clinici, avocați etc., care se dezvoltă pe această „cultură” din care rezultă profituri de miliarde de dolari. Grupul de experți ai CH are în vedere două măsuri majore împotriva drepturilor femeilor și copiilor, chiar sub nasul statelor membre UE care le interzic:

- Disocierea între statul în care se naște copilul și statul în care acesta are reședința obișnuită;
- Permitea creării unei false filiații, inclusiv cea ce denumesc „filiație multiplă”.

Temeiuri legale pentru prohibirea exploatării reproductive în UE

În 2015, Parlamentul European a adoptat o prevedere care condamnă toate formele de maternitate-surogat, cuprinsă în raportul anual privind drepturile omului și democrația în lume în anul 2014⁷:

§114 „...surogatul, care subminează demnitatea umană a femeii, deoarece corpul ei și funcțiile sale de reproducere sunt utilizate ca marfă [...] utilizarea corpului uman pentru câștiguri financiare sau de altă natură, în special în cazul femeilor vulnerabile din țările în curs de dezvoltare [...] vor fi interzise și tratate ca urgență în instrumentele privind drepturile omului.”

Carta Drepturilor Fundamentale a UE interzice transformarea corpului uman și a părților sale într-o sursă de câștig financiar⁸.

La 24 ianuarie 2017, Marea Cameră a Curții Europene a Drepturilor Omului a răsturnat decizia instanței de fond din ianuarie 2015 în ceea ce privește exploatarea reproductivă în cazul *Paradiso și Campanelli împotriva Italiei*⁹. În contradicție cu decizia camerei inferioare, Marea Cameră a decis, cu 11 voturi pentru și 6 împotriva, că autoritățile italiene pot retrage în mod legitim părinților contractanți („cumpărători”) custodia unui copil obținut ilegal prin maternitate surogat. În plus, la 25 ianuarie 2017, șase judecători CEDO au cerut emiterea unei declarații clare care să denumească surogatul drept „abuz la adresa drepturilor omului”.

Într-o opinie consultativă din 10 aprilie 2019, CEDO confirmă că nu există o obligație a unui stat membru de a recunoaște în mod automat filiația stabilită în străinătate în urma unui contract de surogație, prin transcrierea certificatului de naștere care menționează mama contractantă drept „mamă”; niciun stat membru al UE nu este, prin urmare, obligat să integreze această falsă maternitate în legislația sa.

În data de 11 octombrie 2016, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a respins proiectul de recomandare privind „Drepturile copiilor în legătură cu maternitatea surogat”, care era favorabil în principiu surogației. APCE a respins textul cu 83 de voturi pentru și 77 de voturi

⁷ Annual Report on Human Rights and Democracy in the World 2014 and the European Union’s policy on the matter (2015/2229(INI)) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2015-0344_EN.html?redirect

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF>, art. 3 lit c).

⁹ EUCJ 25358/12 Judgment of the Court (Grand Chamber) of the 24th January 2017 - *Paradiso and Campanelli c. Italie*

contra. De asemenea, un amendament care condamna explicit exploatarea reproductivă a fost respins cu doar 78 de voturi pentru și 75 de voturi contra.

Practicile reproductive discutate constituie o încălcare a drepturilor copilului prevăzute în Convenția Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului din 1989¹⁰. Articolul 7 al Convenției prevede că „în măsura posibilului, copiii au dreptul de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijiți de aceștia.” Această convenție internațională este obligatorie pentru toate statele membre ale UE, care trebuie să o respecte, cu excepția cazului în care ea este denunțată conform procedurii corespunzătoare.

Convenția de la Oviedo, Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția cu privire la drepturile copilului, Convenția ONU împotriva crimei organizate transnaționale, Convenția pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor și multe alte tratate protejează demnitatea umană, interzic traficul de persoane, în special traficul cu femei și copii, interzic alegerea sexului copilului și selecția eugenică.

¹⁰ www.unicef.org/romania/ro/documents/conven%C5%A3ia-na%C5%A3iunilor-unite-cu-privire-la-drepturile-copilului